

Slijedi, treći dio, naslovljen je »Filozofijska orijentacija života«. U tom dijelu autor razmatra organski život, zatim samoniklost i evolucionistički monizam, pitanje tjelesne evolucije čovjeka, nakon čega se dohvaća odnosa prirodne znanosti i filozofije o Bogu te pitanja duševne evolucije čovjeka. Posebno se bavi temama čovjekova razumsko-voljnog života i totalitarnog evolucionizma o čovjeku. Nadalje slijedi razlikovanje životinjske osjetilnosti i čovjekove duhovnosti, nakon čega je velik prostor posvećen brojnim dokazima za Božju opstojnost te suprotstavljenosti materialističkog monizma i teističkog dualizma. Također se dohvaća stajališta prirodoslovaca o metafizici o Bogu, odnosa vjere i religije, filozofije i religije te je na posljetku riječ o smislu života, posebice o religijsko-moralnom smislu. O odnosu filozofije i religije Zimmermann uz ostalo kaže: »Metafizičku su filozofiju izgrađivali već Platon i Aristotel, a njihovim su putem u kršćanskoj eri nastavili sv. Augustin (354 – 430) i sv. Toma Akvinski (1225 – 1274), koji se smatraju prvacima *skolastičke ili kršćanske* filozo-

fije. Ona se učila u kršćanskim školama, tu ju je katolička Crkva [sic] usvojila kao osnovicu religije. Naročito su dvije nauke u ovoj metafizici, na koje se oslanja kršćanska religija, a to je *teizam i psihološki spiritualizam*, t. j. učenje da postoji osobni Bog i da je duša čovjekova po duhovnoj naravi besmrtna. Dakle: *Bog i duša*, kako je već sv. Augustin izrekao, jest ono što u prvom redu želi da spoznajno dohvati skolastička metafizika. Time je ova filozofija kako gotov sistem ušla u sferu kršćanske religije« (str. 512).

Četvrti i posljednji dio knjige naslovljen je »Završna razmatranja« i obuhvaća teme: životna alternativa *monizam – dualizam*, život u ideološkim suprotnostima, kulturna orijentacija naturalizma i idealizma te idealistički smisao oblikovanja budućnosti.

Knjiga Stjepana Zimmermanna *Znanje i vjera* sadržava misli zapisane prije gotovo osamdeset godina, ali one, jer su svevremeno suvremene, svojom reaktualizacijom mnogo toga govore i današnjem čovjeku. Stoga zavređuju čitateljsko vrijeme i pozornost.

Marito Mihovil Letica

Luciano STERPELLONE, *Medicina u Bibliji, Kršćanska sadašnjost*, 2020., 159 str.

Autor Luciano Sterpellone talijanski je liječnik kliničke patologije te vrstan poznavatelj povijesti medicine. Na zanimljiv i čitatelju razumljiv način prika-

zuje ulogu i značaj medicine u životu Židova u svome djelu *Medicina u Bibliji*. Knjigu je s talijanskog jezika na hrvatski preveo Mato Balić. Na 159 stra-

nica, u osam poglavlja, autor prikazuje svakodnevnicu židovskog naroda, njegove higijenske navike, običaje, prehranu, njegu majke i djeteta te prve kirurške zahvate. U Bibliji su medicinski opisi i savjeti puno češći negoli se to čini na prvi pogled, iako su, s razlogom, stavljani u drugi plan. Analizirajući različite tekstove, autor opisuje prve naznake epidemioloških mjera u borbi protiv gube u kojima su veliku ulogu imali svećenici. Svako poglavlje zasebno prikazuje određene medicinske izvještaje i intervencije uočene u Bibliji

U prvom poglavlju autor prikazuje medicinu primitivnog čovjeka, gdje su i zdravlje i bolest jamčila božanstva, ali i promjenu vezanu za kršćanstvo, koje se usprotivilo bilo kakvu obliku praznovjerja i magije. »Ja osujećujem znamenja vraća, i čarobnjake u luđake promećem;...i mudrost im obraćam u bezumlje« (str. 8). S kršćanstvom, bolesti i zdravlje i sve dobro i loše što je dotad ovisilo o mnogim božanstvima, počinje ovisiti o jednom jedinom Bogu. Drugo poglavlje donosi nam informacije o tome kako se židovski narod zasigurno promijenio nakon višestoljetnog boravka u Egiptu. Te promjene ticale su i higijenskih propisa i Zakona o čistoći. Njihovi obredni zakoni imali su higijensku pozadinu te tako zabranjuju jedenje loja i krvi i jedenje mekušaca. Zatim zakoni ističu značaj čistoće tijela, a pranje ruku je obveza koja se mora provoditi što češće u danu. »Čistoća tijela je preduvjet za čistoću duše i pre-

ma tomu vrata za zdravlje« (str. 32). U trećem poglavlju autor nas uvodi u tadašnji pristup njezi majke i djeteta i navodi kako se prvi put na pomoć babice gleda kao na medicinsku djelatnost koja nije u ingerenciji svećenika. Četvrto poglavlje govori o potrebi obrezivanja Židova i o obredu obrezivanja, ali zapravo s medicinskom pozadinom sprečavanja infekcija.

U petom poglavlju autor govori o važnosti prehrane u to vrijeme i općenito o prehrani kao važnom obilježju pojedine kulture. Proroci, Isus i apostoli stalno su opominjali da se ne pretjeruje u jelu i piću. Talmud također preporučuje umjerenost u prehrani. Elija savjetuje rabbiju Nathanu: »Jedi trećinu, pij trećinu i ostavi trećinu želuca praznu« (str. 66). Šesto poglavlje donosi informacije o bolestima koje se spominju u Starom zavjetu i Novom zavjetu, ali samo o onima za koje postoje precizna i sigurna izvješća. Najčešće spominjane bolesti su kuga i razne druge zarazne bolesti. Sedmo poglavlje donosi izvješća vezana uz problem kuge, a autor postavlja utemeljenu dvojbu je li to bila kuga onakva kakvu mi danas poznajemo kao Hansenovu bolest. Osmo i posljednje poglavlje govori o lijekovima koje je rabio izraelski narod. Njihovi lijekovi bili su uglavnom biljnog porijekla, a rabili su ih kao obloge. Pripravom tih lijekova bavili su se svećenici i liječnici, ali i neka vrsta ljekarnika: »Gospod od zemlje pravi lijekove i razborit ih čovjek ne odbacuje. Njima se liječi i bol ubla-

žuje, od njih ljekarnik lijekove priprema« (str. 146).

Ovo izuzetno djelo uvodi nas u povijest medicine. Oslanja se na izvorne tekstove što pridonosi njegovoj autentičnosti. Neke od koncepata zdravlja i bolesti židovskog naroda autor približava današnjem čovjeku, stvarajući poveznicu medicine nekada i danas. U Bibliji je mnoštvo medicinskih izvještaja i intervencija, a neke od njih možemo preslikati i na sliku današnje pandemije. Djelo prikazuje različite medicinske intervencije koje se mogu pronaći u Bibliji, a koje su utkane i u današnju modernu medicinu.

Doprinos ovoga djela sastoji se u tome što su na jednom mjestu, točno i sistematično, objedinjeni izvještaji Starog zavjeta i Novoga zavjeta vezani uz medicinu. Naime, dosad se tom pitanju pristupalo samo sporadično i parcijalno. Važno je naglasiti kako autor analizira biblijske izvještaje objektivno i nepristrano, potkrijepljujući tekst pripadajućim citatima. Tekst je napisan na jasan i razumljiv način. Ima određenu znanstvenu vrijednost, no sadržajno je više primjeren širem krugu čitatelja no osobama usko specijaliziranima za medicinsku problematiku.

Tanja Zovko